

*Луцкова Євгенія Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю Правознавство»
Національної академії внутрішніх справ Герасименко Дарина
Миколаївна, студент юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ АМНІСТІЇ

Поняття «індивідуальна амністія» слід розуміти як заміну покарання, часткове або повне звільнення від покарання зняття судимості щодо особи звільненої від покарання або повну реабілітацію конкретно визначеної особи, визнаної винною у вчиненні злочину або кримінальні справи (кримінальні провадження) щодо якої розглянуті, але обвинувальний вирок стосовно неї ще не набрав законної сили. Відповідно до ч. 4 ст. 1 Закону України № 392/96- ВР від 1 жовтня 1996 року «Про застосування амністії в Україні» (далі - Закону), можна виділити два види амністії: 1) певного кола осіб; 2) індивідуальну. За своєю сутністю індивідуальна амністія є своєрідним різновидом амністії, що стосується тільки конкретно визначеної особи (осіб). Тобто, на відміну від амністії, яка застосовується до кола осіб, що є індивідуально не визначеними, індивідуальна амністія застосовується до конкретної особи, яка безпосередньо визначається у відповідному законі про індивідуальну амністію.

Зі змісту Закону та Закону України № 792-УП від 27 лютого 2014 року «Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» щодо повної реабілітації політичних в'язнів» видно, що за умовами індивідуальної амністії можливе: а) заміна одного покарання іншим; б) часткове звільнення від покарання; в) повне звільнення від покарання;

г) зняття судимості стосовно особи, яка звільняється від кримінального покарання; д) повна реабілітація. Принципово, що не всі ці заходи можуть застосовуватися при амністії певного кола осіб. Зокрема, у ч. 1 ст. 1 та ч. 2 ст. 2 Закону вказується, що амністією, яка не є індивідуальною, може охоплюватися тільки повне або часткове звільнення від покарання індивідуально невизначеного кола осіб, які визнані винними у вчиненні злочину або кримінальні справи (кримінальні провадження) щодо яких розглянуті судами, але обвинувальні вироки суду щодо них, не набрали законної сили. У відповідності з цим повною амністією для різних її видів буде набувати різного змісту. Іншими словами, при повній амністії передбачається повне застосування всіх можливих заходів. Повна амністія, яка застосовується до кола осіб, полягає в повному звільненні їх від покарання, тоді як повна індивідуальна амністія полягає в повній реабілітації конкретної особи.

При цьому конкретний закон про амністію, як індивідуальну, так і щодо кола осіб, повинен визначати чи буде вона повною чи частковою та встановлювати рамки (межі) такої амністії, в межах Закону України «Про застосування амністії в Україні». Якщо ж оголошуватися часткова амністія, то відповідний закон повинен визначати конкретні заходи, які будуть застосовані у цьому зв'язку. У випадку амністії щодо кола осіб це може бути часткове звільнення від покарання із зазначенням видів та розмірів покарань, а також їх частин, від відбування яких звільнюються особи. Натомість, у випадку індивідуальної амністії це може бути: заміна одного покарання іншим; часткове звільнення від покарання; повне звільнення від покарання; зняття судимості, стосовно особи, яка звільняється від покарання.

Водночас під реабілітацією, в юридичній енциклопедії, розуміється поновлення у правах і відновлення репутації осіб, які безвинно зазнали репресій або були неправомірно притягнені до кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності. По суті це означає, відновлення того правового статусу особи, яке було в неї до притягнення її до юридичної відповідальності. У контексті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні», реабілітацію слід розуміти як повне відновлення в правах особи, яка була притягнута до кримінальної відповідальності і щодо якої застосовується повна індивідуальна амністія. Тобто особа повністю поновлюється в своєму попередньому юридичному статусі, вважається такою, що не притягалася до кримінальної відповідальності та не має судимості. Крім того, реабілітація передбачає повалення й інших прав та свобод людини і громадянина, які зазнали обмежень саме у зв'язку з притягненням її до кримінальної відповідальності. Це, наприклад, може бути поновлення на роботі (якщо звільнення відбулося саме у зв'язку з притягненням особи до кримінальної відповідальності), повернення у власність конфіскованого майна тощо.

Таким чином, повна реабілітація є єдиною формою повної індивідуальної амністії, але не єдиною формою індивідуальної амністії взагалі, оскільки остання може також бути і частковою, що цілком очевидно

не може охоплювати повної реабілітації. Тобто повна реабілітація можлива тільки при повній індивідуальній амністії і не можлива при частковій індивідуальній амністії. При цьому вид та межі індивідуальної амністії повинні визначатися у відповідному законі про її оголошення. Це означає, що оголошення повної індивідуальної амністії призводитиме до повної реабілітації конкретної особи, а оголошення часткової індивідуальної амністії може призводити до: заміни одного покарання іншим; часткового звільнення від покарання; повного звільнення від покарання; зняття судимості, стосовно особи, яка звільняється від покарання.

Поняття «негайне звільнення» слід визначати виходячи із значення слів «негайне» та «звільнення». Негайно, в українській мові, розуміється як те, що здійснюється, відбувається уразу, без затримки; терміново. Відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про застосування амністії в Україні» строк звільнення особи до якої застосовується індивідуальна амністія визначається у такому законі. Разом із цим, виходячи із положень ч.ч. 1 та 2 цієї статті, вбачається, що звільнення стосується саме відбування (подальшого відбування) покарання.

Відтак, негайним звільненням є звільнення вказаних осіб, від відбування (подальшого відбування) покарання без будь-яких зволікань, тобто одразу після набрання чинності Законом (в день набрання чинності). У випадку, коли негайність такого звільнення є неможливою, у зв'язку з об'єктивними причинами, особа повинна бути звільнена від відбування (подальшого відбування) покарання одразу після з'явлення такої можливості, але не пізніше, ніж на наступний робочий день після набрання чинності законом. У цьому контексті, звільнення від відбування (подальшого відбування) покарання передбачає припинення заходів кримінально- правового впливу щодо засудженої особи. Таке припинення передбачає також одночасне звільнення осіб, які перебувають в установах виконання покарань. Порядок звільнення, в такому випадку, має бути і є аналогічним до порядку звільнення особи від відбування (подальшого відбування) покарання у зв'язку з амністією. Єдиною відмінністю є те, що індивідуальна амністія стосується конкретно визначеного кола осіб, а отже рішення суду в даному випадку приймається на основі прямої норми Закону і не може суперечити їй. Тобто не залежно від поведінки такої особи, строку відбутого покарання, інших обставин суд повинен прийняти рішення про звільнення такої особи від подальшого відбування покарання, оскільки це прямо передбачено Законом. Підставою звільнення особи від покарання є відповідний закон про оголошення індивідуальної амністії щодо конкретної особи та рішення суду прийняте на цій основі.